

& ipsius patientis relatione dignosci. Quamvis autem prudentia dicat periculum imminere vel scandali, vel irreverentia divini Sacramenti, adhaerendum est tum temporis antiqui, tum presentis Ecclesie ductui, prohibentis communionem Eucharisticam etiam in extremis, quamvis pertimescitur aut vomitus, aut excreatus divini Sacramenti, & olim sejungentis energumenos a reliquo fidelium cœtu & assidentia mystica oblationis. Adeo ut Ancyranæ Synodi can. 17. eos qui se nefandis contra naturam libidinibus contaminaverant, ad majorem confessionem, relegarit eis tōs χημασούρους, quod de energumens a Demonibus vehementius agitatit exponunt eruditiores, juxta veteres Dionysii Abbatis & Isidori interpretationes. Denique de antiquo ritu recitandi intra Ecclesiam nomina offerentium, consulo dissertationem de diptychis Ecclesiasticis, quæ superius cum reliquis inserta est in secundo Ecclesie sæculo.

17. Can. XXXIV. Cereos per diem placuit in cœmeteriis non incendi. Inquietandi enim non sunt Sanctorum spiritus. Qui hac non observaverint, arceantur ab Ecclesie communione.

Observa non prohiberi cereos intra Ecclesiam incendi, in quibus neque tempore Concilii Illiberitanis, neque subsequens temporibus corpora fidelium sepeliri permittebantur: sed solis in cœmeteriis. Quia Canon iste non cœtemonia divini cultus, sed necromantica impietatis, aut divinationis demoniacæ præstigii interdicit, quibus utebantur multi qui ex schola Simonis Magi, discipulorumque ipsius: Basilidis, Menandri, Saturnii viperetorum geniminum prodierunt: unde etiam emerit intra Hispaniam diabolica Priscillianistarum propago, incantamentis & divinationibus addicta. Ejusmodi sacrilegis insidabat curiosa mortuorum evocatio per tenebrosos demones, quorum invocatione suadebant mortuos evocari, atque ab his quasi ab oculis abditissima secreta & ventura facta posse addisci. Sacra Regum Historie referunt infelicissimum Regem Saul, pridie mortis suæ atque funestis illius cum Philistæis confictus, (quo duobus filiis interemptis, delectoque internecione Israelitico exercitu, ipse quoque miseram vitam suam miseriore interitu conclusit) cum se a Deo destitutum sentiret, extremaque omnia sibi suisque imminere, per Pythonissam, quæ erat in Endor, cum paululum a castis suis nocte intempesta se subduxisset, animam prophete Samuelis petiisse evocari: ut ejus responsis quid sibi fortis impenderet addicere posset. De Appione scribit Plinius lib. histor. natural. 30. cap. 2. Manes Homeris ab inferis evocasse, ut quæ esset ejus patria, & alia inania, & absque ulla fruge curiosa perdisceret, nec tamen profiteri ausum quid sibi ille responderet. De Apollonio Thianzo scribit Philostratus, cum venisset ad Achillis sepulcrum, ejus evocasse Manes, ut sibi Herois illius imaginem qualis in vivis fuisset monstrarent. Narrat Tertullianus lib. de anima cap. 57. ex Heraclidis, Nymphodori, & Herodoti historiis, Nafamonas solitis oracula captare pernoctando ad parentum suorum sepulcra. Idemque ex Nicandro affirmat Celtas apud viatorum fortium busta eorumdem spiritus de occultis rebus consulere. Ibidemque asserit imagines mortuorum istis inquisitoribus occupantes, nullatenus esse defunctorum animas, sed inania spectra quæ ipsi eadem demones oculis consulti illudentes affingunt. Hisque idem addit Tertullianus, non ipsam Samuelis animam oculis Saul objectam fuisse, sed ejus ementitam effigiem. Neque reipsa fuisse in serpentes conversas magorum Pharaonis virgas, sed ita visum fascinatæ arte demoniacæ circumstantium oculis. Sancti denique, quos Canon iste dicit non esse inquietandos, ipsimet intelligi fideles debent, quos scripturæ sacræ Sanctorum nomine significare plerumque solent, & frequentissime Paulus Apostolus in suis epistolis. Visum porro est Illiberitanis Patribus verbum inquietandi hic usurpare; quia Samuelis effigies similibus præstigiis evocata, eodem usa est verbo: *Quare inquietasti me ut suscitarer?* Sanctis enim ab hac mortali vita subductis, amodo dicitur spiritus ut requiescant a laboribus suis: corpora quidem horum in sepulcris, & animæ in ipso Dei sinu.

18. Jam vero luminarium & lampadam usum antiquissimum in Ecclesia fuisse, veterum Patrum testimonio constat. Gregorius Nazianzenus orat. 40. in sanctum Baptisma, Cyrillus Hierosolymitanus in Procatechis, & in Catechesi Mystag. 1. Augustinus in Psal. 15. Venantius Fortunatus lib. 4. carminum, docent, catechumenos ad baptismum accedentes, cereos accensos deferre solitos: fuisse patet consuetudinem Christianorum in funeribus, & exequiis fidelium faces accensas ac cereos adhibendi, ad æternæ lucis significationem quæ piorum ex hac vita demigrantium animis effulget in cælis, priscorum Patrum relationibus compertum est. Pontius Dia-

conus, qui sancti Martyris Cypriani sepulture interfuit, refert sacrum ejus corpus a fidelibus cereos deferentibus, magna elatum fuisse triumphæ celebritate. Scribit Hieronymus in epitaphio Paulæ, ad ejus funus ingentem fuisse Clericorum, & Monachorum ardentis cereos in manibus habentium, concursum: Gregorius patriter Nyssenus in vita Macrinæ sororis commemorat frequentiam Clericorum, & populi, ad ejus funus accensos cereos gestantium, τὰς ἐκ τῶ ἀπὸ λαμπράδας ἔχοντας πύργους. Theodor. lib. 1. Hist. Eccl. cap. 26. fidem facit, in translatione Reliquiarum S. Joannis Chrysostomi plurima accensa luminaria prælata fuisse. Vigilantius hæreticus exprobat apud Hieronymum his verbis consuetudinem Ecclesie Catholice: *Videmus moles cereorum sole fulgente accendi.* Idemque Hieronymus epist. ad Riparium: *Ergo accensi ante tumulos Martyrum cerei idololatria insignia sunt:* Adde quæ Vigilantio idem sanctus Doctor objectat de communi Ecclesie ritu cereos accendi tum ad Martyrum memorias, tum ad solem nem Evangelii ad Altare lectionem: *Et absque Martyrum reliquiis, per totas Orientis Ecclesias; quando legendum est Evangelium, accendantur luminaria iam sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum latitæ demonstrandum.* Paulinus sancto Felici cultum fidelium veneratione adhibutum graphice describit his verbis:

*Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
Clara coronantur densis altaria lychnis,
Limina ceratis adolentur odorâ papyrus:
Noctæ dieque micant: sic nox splendoris digi
Fulget, & ipsa dies celesti illustris honore
Plus micat, innumeris lucens gemmata lucernis.*

Concilium Bracarense secundum, anni Christi 563. can. 7. tertiam rerum Ecclesie portionem assignat luminariis ipsius Ecclesie. Idemque de tertia illa portio tum parte statuitur Concilii Bracarensis tertii can. 2. Deinde can. 5. edicit, ne ulla fiat ab Episcopis Basilicæ aut cujusvis Oratorii consecratio vel dedicatio, nisi recepta donationis chartula, quæ sufficiat ad luminarium provisionem, & Clericorum qui ministraturi sunt, sustentationem. Utrumque Concilium habitum est Joanne tertio Pontifice. Sed his antiquius Concilium Carthaginense quartum canon. 6. decernit: *Acolythos cum ordinatur, ab Episcopo docenter qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat cerebroferarum cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesie lumina mancipari.*

19. Canon XXXV. Placuit prohiberi ne femine in cœmeteriis pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant.

Per multa sunt sanctissime instituta, quorum tamen abolitio necessaria fuit ad auferendos pravorum hominum prætextus, occasionem inde captantium delinquenti. Agapas fieri per omnes Ecclesias Apostoli sancti approbaverant, quas tamen temporum progressu, quia in his Christiani se inordinate gerebant, plerique sancti Episcopi abrogandas, atque ab Ecclesiis eliminandas censuerunt: & reipsa sacris functionibus eliminarunt: ut supra in nostra de Agapis dissertatione commemoravimus. Idem contigit in nocturnis Christianorum conventibus, & pervigiliis ad communem orationem destinatis. De his testatur Plinius ep. ad Trajanum: *Quod soliti essent stato die ante lucem convenire; carmenque Christo quasi Deo dicere.* Tertullianus lib. ad uxorem cap. 4. captivitatem describens mulieris fidelis, quæ viro nupserit infideli, sic ait: *Quis (infidelis maritus) nocturnis convocacionibus, si ita oportuerit a latere suo abscedere conjugem suam libenter feret?* Basilius Magnus epist. 63. ad Clericos Ecclesie Neocæsariensis mentionem injicit populi confurgentis nocturnis horis, & Ecclesiam ad orandum & psallendum convenientis: & ejusmodi Antelucanum Conventum non solum in Asia, sed etiam in Aegypto, in utraque Lybia, in Palestina, in Phœnicia, in Syria, in Arabia, & in provinciis quas Euphrates alluit frequentari testatur. Labet ejusdem ad suos Cæsarienses sermonis initium referre, quod argumentum sit indefessis in optimo pastore laboris, & admirabilis in subdito grege devotionis. Sic ergo Basilium suum in Psal. 114. sermonem auspiciat: *Jam inde ab usque mediam noctem, quam hoc dicatum Martyribus templum subiecit, ipsorum Martyrum Deum hymnicis laudibus placabilem vobis reddentes ac propitium, interim tamen non desistitis ad hanc usque meridiei horam nostrum operiri ad vos advenit. Quare vobis parata merces est, quod honorem erga Martyres atque cultum divinitus somno prævuleritis & requirit. Quod si nobis item opus fuerit verbis, ut causam afferamus mora istius noctendæ excusationem nostram.*

nostraque absentia diuturnioris, hanc unam fuisse dicemus; quod pro dispensatione nobis concessita Ecclesiam alteram huic nihilo disparem sedulo curavimus, non mediocri a vobis adiunctum spatio. In hoc obeundo munere partem impendimus huic diei. Sidonius Apollinaris lib. 5. epist. 17. scribit, se Lugduni anniverfariæ sancti Justi festivitatis cum innumera utriusque sexus multitudine interfuisse, vigiliaque communes cum antelucanis processionibus celebrasse in illius Sancti venerationem. Concilium Matifconense secundum anni Christi 585. can. 1. præcipiens cunctis fidelium Dominicæ diei celebrationem hæc addit: *Noctem quoque ipsam, que nos insperate luci inaccessiblei reddidit, spiritualibus exigamus excubiis, nec dormiamus in ea quemadmodum dormitant qui nomine tenus Christiani esse noscuntur, sed oremus & vigilemus operibus sacris.*

20. Sæculo demum decimotertio nocturnæ in Ecclesiis vigilia non modo obsoleverunt, sed etiam prohibite sunt. Concilium namque Coprinicæ, a Petro Burdegalensi Archiepiscopo cum Suffraganeis celebratum anno 1260. statuit can. 1. *Cum ex vigiliis, que in Ecclesiis sunt, frequenter multa turpia insequantur, & frequentissime vulnere inferantur, propter quæ eadem Ecclesie reconciliatione, qua per solos Episcopos habet fieri, indigere noscuntur, statuitur & præcipitur firmiter, ne de cetero in prædictis Ecclesiis, vel cœmeteriis vigilia fiant.* Concilium insuper ad Pontem Audomari a Guilielmo Rothomagensium Archiepiscopo cum Suffraganeis habitum anno 1279. ita sancit can. 10. *Firmiter inhibemus, ne vigilia & choreæ in cœmeteriis & locis sacris fiant; præcipientes quod transgressores puniantur.* Concilium Antifiodorense jam inde a sexto sæculo anno Christi 578. can. 3. vetat: *Compensos in domibus propriis, & vigiliis in festivitatis Sanctorum facere.* Hoc tamen addens: *Sed quicunque votum habuerit in Ecclesia vigilet.* Qui canon satis obscure & perplexus est: Deinde canon. 5. ibid. sancit: *Omnia & inter prædictas condiciones, pervigilias, quas in honore domini Marini observant, omnimodis prohibet.* Hæc prohibitiones non absolute videntur, sed ut loquitur canon, *inter prædictas condiciones.* Quam vero illæ fuerint non satis liquet. Qui huic particulari præfedit Synodo Annabartius, Episcopus Antifiodorensis Ecclesie, legitur subscriptus in Concilio Matifconensi secundo, quod post octo annos ab hoc Antifiodorensi habitum est, cujus can. 1. de celebrandis diebus Dominicorum pervigiliis paulo ante retulimus.

21. Referunt Dionysius Halicarnæensis lib. 2. Romanarum antiquitatum, & Cicero lib. 2. de legibus; nocturna sacra propter dissolutionem, quibus obnoxia erant, Ige Romuli fuisse suppressa & interdicta: quæ tamen cum postmodum fuissent licentiosius introducta sequutum fuisse Posthumio Albino & Martio Philippo Coss. Senatusconsultum, quo sacra hujusmodi excubiæ districte vetabantur. Verumtamen Romani in favor Imperii Maxentius, easdem nefarias illas in honorem falorum numinum vigiliis Romæ restituit. Sed Maxentio & vivis sublato, Constantinus nefaria eadem nocturnaque sacra suo edicto eliminavit: quod est in Theodosiano Codice l. 5. tit. de Paganis, & Sacrificiis, & Templis eorum.

22. Canon XXXVI. Placuit picturas esse in Ecclesia non debere, ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.

Quamvis receptissima sit apud omnes fideles traditio, Deum depingi posse humana figura, non quidem ad ejus representandam substantiam aut naturam; id enim ad Audeanorum, seu Anthropomorphytarum hæresim pertinet, Deo humana membra & corporeas delineationes assignantium; sed ad humanæ memoriæ subsidium, representando sensibus non qualis ipse est, sed in quibus formis, & qua specie sese hominum oculis, ut sacra Pagina referunt, dignatus est exhibere, & cum illis colloqui. Primis tamen sæculis Ecclesia non judicavit hac uti Dei corporea representatione, ne idolorum cultores Christianis regerent, ipsos quoque in eundem errorem impingere, quem in aliis vituperabant, simulacra humanaque effigies pro numine adorandi, & statuas colendi atque picturas: tametsi longe dispar hac in re quoque foret nostra, & illorum conditio; illi quippe falsa in simulacris numina, nos vero unicum verumque Deum, imaginum adminiculo aduti, veneramus. Spectandum est autem hujus Concilii tempus, quum Ecclesia regnantibus Diocletiano & Maximiano sub impiorum tyrannidem gemebat. Istam Christianorum illis sæculis viventium discretionem, moderationemque, probra illa, & convicia testantur ab etnicis objecta apud Minutium Felicem in Octavio: *Cur enim occultare, & abscondere quicquid illi colunt magnopere nituntur, cum honesta semper publice gaudeant, scelera secreta sine cur mulas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra: Cabassutii, Notitia Ecclesiastica.*

nunquam palam loqui: nunquam libere congregari: nisi illud quod colunt & interprimunt aut puniendum esse aut pudendum.

23. Verum ubi Ecclesia sub Christianis Imperatoribus liberum caput altius extulit, depreffaque idololatrica lux majoris libertatis & fiducia sacra Religioni affulsit, tum cooperunt fideles Imagines in templis erigere, eisque venerationem ad eorumdem exemplaria resistentem ac redundantem impartiri. Nonnulli tamen imaginum usum approbantes, tum ad Ecclesiarum decorem & ornatum, tum ad memoriæ fidelium adminiculum, & devotionis incitamentum, tum etiam ad rudium, & illiteratorum instructionem, non perinde approbarunt cultum aliquid ipsi Imaginibus adhiberi. Res quippe, his initiis nondum satis discussæ erant; neque in religioso cultu, ac veneratione omnibus innotuerat distinctio, quæ est inter latrām & duliam; neque inter has satis perspectum fuerat intercedens discrimen inter duliam absolutam, & relativam; quorum prior ipsis Sanctis hominibus, aut Angelis immediate exhibetur; posterior autem rebus ad eos pertinentibus aut representantibus, quales sunt libri, vestes, imagines: sicut neque inter latrām relativam, & per accidens, quæ venerandæ cruci Redemptoris, & latrām absolutam, & propriam, ac per se, quæ Christi personæ, aut humanitati deferenda est, non tamen ejus salutiferæ cruci, aut præsepis, aut fasciis, aut imaginibus ejusdem applicatur. Eo vero solum Minucius Felix in Octavio gentilibus respondens objicientibus crucis adorationem, sic ait: *Nos crucem neque adoramus (nimirum cultu absoluto, sed tantummodo relativo) neque optamus.* Eadem intelligentia concipi debent Augustini verba, quasi per vituperationem prolata, tract. de moribus Ecclesiasticis, cap. 34. *Novi multos esse sepulcrorum & imaginum adoratores; hoc unum intendens, sepulcra, vel imagines secundum propriam materiam lapideam, metallicam, aut colores, absolute, ac per se nullam mereri adorationem. Ad distinctius idem loquitur Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 10. ubi distinguit inter res ipsas sacras secundum se, ac earum signa, quæ sacra vocat eo respectu; quia res de se absolute sacras representant ac significant, quales sunt Angeli Dei, aut Propheta, vice Dei quem significant apparentes, aut loquentes; aut figure vel imagines sensibiles, per quas hominibus, qui non nisi per sensus quidquam intelligunt, se manifestant. Hæc vero signa ibidem vocat sacra, & pronunciat esse veneranda: Sed quia (inquit) hæc hominibus nota sunt, quia per homines fiunt, honorem tamquam religiosa possunt habere, suporem tamquam mira non possunt. Ibidemque inter signa, quæ religiosum merentur honorem, aneum serpentem recenset, prout est Christi figura. Distinctius quoque idem S. Doctor lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. ait, Judæos fuisse servos sub signis legalibus constitutos, quia honorabant quidem utilia signa eorumque non noverant significationem, eos vero qui & venerantur utilia signa, & eorum intelligunt significata, ut sunt in Ecclesia fideles, dicit non tam honorare signum, quam rem ipsam significatam, quam Judæi colentes ignorabant; ideoque præ veteribus Judæis liberos esse. Ego quoque probable judico, Gallorum illorum errorem, qui temporibus Caroli Magni, Ludovici Pii, Caroli Calvi, sacras quidem Imagines intra Ecclesias admittentibus, & approbantibus; sed easdem adorari, aut quacunque religiosa veneratione coli negabant esse licitum, solum excepta salutiferæ Cruce, non tunc exordia habuisse: sed altiori traditione ad eos dimanasse, jam inde a prima Francia Regum progenie. Sereno namque Massiliensium Episcopo, Imagines ab Ecclesia sua removere, si populus earum venerationi assuevisset, tantam non fuisset passus indignitatem: cum ipse populus Constantinopolitanus, jam pridem cultui sacrarum Imaginum addictus & affectus, quando aneam Salvatoris imaginem Leo Isauricus Iconomachus Imperator de templo deturbari jussit, tantam adventus ipsum, & presentem, & armis, militibusque succinctum, novisse legatur seditionem, populo eidem qui infirmior erat, exitialem. Sereno porro his verbis arguit, & admonet Gregorius Magnus lib. 7. epist. 109. *Ad nos pervenit, quod fraternitas vestra adoratores quosdam imaginum respiciens, easdem Ecclesie imagines confregit, atque projecit; & zelum quidem vos, ne quid manufactum adorari possit, laudavimus habuisse, sed frangere easdem imagines debuisset non judicavimus. Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, ut illi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illas servare, & ab eorum adoratione populum prohibere debuit, quatenus & litterarum nesciis haberent unde scientiam historia colligerent, & populus in adoratione pictura minime peccaret.* Idem Sanctus Papa, ejusdem libri ep. 53. ad Secundinum, hæc scribit: *Scio quidem quod imaginem Salvatoris nostri non petis, ut quasi Deum colas, sed ob**